

גבולות, ערכים ומה שביניהם

מטרת הפעולה

החניכים יכירו במשמעותה של ההלכה כמייצגת ערכים ומעצימה את מי שמקיים אותה. הפעולה הזו יכולה להוות פעולה מספר 5 במערך 'תורניות' או לשמש כפעולה יחידאית בפני עצמה.

מבנה הפעולה

- א. חוויה של חוסר גבולות
- ב. הבנת משמעות הגבולות
 1. גבולות כמבטאי אכפתיות
 2. גבולות כמייצגי ערכים
- ג. יצירת קשר בין הגבולות להלכה
- ד. חיבור רגשי להלכה
- ה. סיכום

מהלך הפעולה

א. חוויה של חוסר גבולות

כפתיחה לנושא מספרים לחניכים שהחבאנו משהו יקר ערך ושיש להם שלוש דקות ללכת לחפש אותו. מי שמוצא אותו הוא זה שזוכה בו.

החניכים מיד ישאלו שאלות של הכוונה: זה יכול להיות גם מחוץ לסניף? מה גבולות השטח? זה חפץ גדול או קטן? זה יכול להיות עליך? ועוד שאלות דומות אחרות. התגובה לכל השאלות היא "אולי", הכול יכול להיות. סביר להניח שכאן נאבד חלק מהחניכים שפשוט לא יאמינו לנו או יתייאשו מראש.

ב. הבנת משמעות הגבולות

1. הגבולות כמבטאי אכפתיות

לאחר החיפוש מרכזים את החניכים ושואלים:

- מי חיפש ומי לא חיפש? מדוע?
- מה היה עוזר לכם להצליח למצוא?
- מה אנחנו לומדים על גבולות מהחווייה שעברנו?

מסכמים: גבולות יוצרים אמון, מבטאים אכפתיות ורצינות כלפי האדם שמולנו. אם היו מגבילים אותנו, היינו יותר בעלי מוטיבציה ורצון לצאת לחיפוש כי השדר שהיה עובר אלינו הוא "אני מאמין בך, אכפת לי ממך ואני מתייחס אליך בכבוד ולכן אני שומר עליך, מגביל אותך ונותן לך הוראות מדויקות". ידוע שחלק מרכזי בחינוך ילדים הוא הצבת הגבולות. ילדים רוצים גבולות כי כך הם יכולים לפעול ויש להם מרחב בטוח ומבוגר ששומר עליהם.

2. הגבולות כמייצגי ערכים

ממנים את אחד החניכים לנהל את המשחק חזירים קפיטליסטים. כל חניך מקבל שני פתקים בצבעים שונים, למשל: ירוק וכחול. בכל סבב כל אחד מהחניכים צריך להרים את אחד הפתקים (כולם מרימים ביחד). אם כולם הרימו את הפתק הירוק – כל אחד מקבל סוכרייה, אם כולם הרימו את הפתק הכחול – כל אחד מחזיר סוכרייה, אם חלק הרימו פתק ירוק וחלק הרימו פתק כחול – כל מי שהרים פתק כחול מקבל שתי סוכריות.

אצל החניך שהתנדב לנהל את המשחק יימצאו כל הסוכריות, ובכל סבב הוא יכול להוסיף חוק חדש למשחק. אסור לו לכפות כמובן על החניכים איזה פתק להרים, אבל הוא יכול להחליט להוציא חניכים מהמשחק, לחלק את הסוכריות באופן אחר וכדומה.

אחרי המשחק שואלים את החניך שהתנדב ואת שאר החניכים:

- למה הוא החליט על החוקים שהוא החליט?

- האם יש קשר בין החוקים של המנהל (שכולם יקבלו שווה בשווה, שמי שמתאמץ יקבל יותר, שחניכים שדופקים את כולם יצאו מהמשחק וכו') לבין ערכיו (תחרותיות, שוויון, הקשבה וכו')?
- מה הקשר הראוי בין ערכים לגבולות וחוקים?

מסכמים שגבולות באים לבטא ערכים. אם אנחנו רוצים לשמור על חיי אדם ורואים בזה ערך, אז נשמור על חוקי התנועה. אם אנחנו מאמינים שצריך לנהוג בכבוד זה לזה, אז אסור יהיה להשתמש בקללות או באלימות בקבוצה שלנו.

ג. יצירת קשר בין הגבולות להלכה

בחלק זה נעבור מעולם הגבולות הכללי לעולם הגבולות ההלכתיים.

מחלקים את החניכים לשתי קבוצות ועורכים ביניהם תחרות. מפזרים על הרצפה הלכות שונות (נספח 1), וכל קבוצה בתורה צריכה לומר על אחת מההלכות איזה ערך היא מייצגת או מדוע ההלכה הזאת מבטאת אכפתיות כלפי האדם. הקבוצה המנצחת היא הקבוצה שלא נתקעה. אם אף קבוצה לא נתקעה ממשיכים לסבבים נוספים.

אופציה אחרת ליום חול היא לשחק את משחק הכיסאות המוכר, כשעל כל כיסא מודבק דף שבראשו כתובה ההלכה ועט. בכל עצירה על כל חניך לכתוב איזה ערך מייצגת ההלכה, או כיצד היא מבטאת אכפתיות כלפי האדם. מי שלא מצליח לכתוב כלום יוצא מהמשחק.

מסכמים: גם לגבולות ההלכה יש משמעות והם לא נולדו סתם, אלא עולם ההלכה בא לבטא עקרונות גדולים ומביע אכפתיות ואמון באדם – שמטרתה להעצים אותו ולפתח אותו לדמות אדם מוסרית ונעלה יותר. הגבולות הללו, גם אם הם לא נחמדים ולפעמים נראים קטנוניים, מגבילים ומעיקים, בסופו של דבר אלה הם חוקי המשחק שעל פיהם אנחנו פועלים, ואם נאמץ את הגישה שבה אנחנו מסתכלים על כך שהם קשורים למטרה הגדולה יהיה לנו קל יותר לקבל אותם ולשמור עליהם - לטובתנו.

ד. חיבור רגשי להלכה

מבקשים מכל חניך לבחור מתוך כל ההלכות הלכה אחת שקשורה לתחום מסוים שהוא מרגיש שהוא שמח בו ושהוא מייטיב איתו. כמובן לא מכריחים את כולם לשתף, אבל כדאי משם לצאת לעבודה אישית ולראות שיש מקום בתוך העולם התורני-הלכתי שבו החניכים מרגישים מועצמים ולא מוגבלים.

ה. סיכום

ראינו בתחילת הפעולה כי אנחנו מגדרים גבולות עפ"י הערכים שלנו. גם ההלכה היא גבול שמשקף ערך, כל גבולות ההלכה יוצרים יחד משמעות לקראת מטרה גדולה יותר. אם נתבונן בהלכה לא כגבולות שרירותיים שמגבילים את חיינו אלא כגבולות שנועדו לעצב את חיינו בהתאם לערכים מסוימים יהיה לנו יותר קל לשמור הלכה. כדאי להתבונן בהלכות שונות ולנסות להבין מה הערך אליו אותה ההלכה מנסה לחנך את האדם.

למדריך שעושה את הפעולה הזאת כחלק מן המערך הכולל בנושא 'תורניות' מומלץ אף לסכם את כל הפעולות שנעשו עד כה לקראת פעולת הסיום בפעם הבאה. בהתחלה נחשפנו אל השאלה האם תורניות היא פתיחות או שמרנות? בפעולה השנייה ראינו כי כל היחשפות לעולם טומנת בחובה גם פוטנציאל להתפתחות וגם סכנה ולכן תורניות אינה פתיחות או שמרנות אלא אדם תורני צריך להביט בכל סיטואציה ולהחליט האם כדאי ונכון לו כעת להיחשף. ולכן בפעולה השלישית ראינו כי כדאי לנו לפתח חוש ביקורת דרכו נוכל לבקר את התופעות השונות שאנו רואים ולסנן את הטוב מן הרע. בפעולה הרביעית הבטנו פנימה, אנו לא רק מתבוננים ובוחנים את התופעות באובייקטיביות החוצה אל עלינו להביט פנימה ולראות כיצד כל תופעה משפיעה עלינו. בפעולה היום ראינו כי ההלכה דורשת אף היא התבוננות מעמיקה כי היא לא אוסף חוקים שרירותיים אלא מאחורי ההלכה עומדים ערכים שאמורים לכוון את חיינו.

נספחים

נספח 1

אסור לדבר בפלאפון בשבת.

אסור לדבר לשון הרע.

חובה ליטול ידיים.

חובה להתפלל.

חובה להתלבש בצניעות.

אסור לאכול מאכלים לא כשרים.

חובה לתת מעשר לעניים.

אסור לעבד את האדמה בשנת השמיטה.

חובה לכבד את ההורים.

אסור לגנוב.